

Степан Фурів

Історія української державності знає багатьох славних діячів, які в різний час потрудилися та внесли свій вклад у розбудову соборності й незалежності української держави. У XIX-XXст. такою особою був о. Михайло Зубрицький, 165-та річниця від народження якого сповнилася у 2021 р.Б. Як відомий душпастир, історик, публіцист та етнограф, він зробив вагомий внесок у відродження релігійного, культурного та соціально-економічного життя серед селянського населення Бойківщини періоду XIX-XX століття.

Народився о. Михайло Зубрицький 22 жовтня 1856 р. в селі Кіндратів на Турківщині, посеред мальовничих карпатських гір, у звичайній багатодітній селянській сім'ї. Михайло був десятою дитиною. Майбутній душпастир і науковець розпочинає свій життєвий шлях із навчання в с. Ільник, м. Турка та с. Розбір Округлий. З 1868 року Михайло продовжує навчання в третьому класі початкової школи м. Дрогобич, а вже з 1870 р. навчається в Дрогобицькій гімназії. У її стінах він знайомиться із видатним письменником Іваном Франком, із яким підтримуватиме дружбу протягом усього життя. Крім того, о. Зубрицький мав хороші відносини з відомим етнографом і літературознавцем Володимиром Гнатюком. З гімназії хлопця забирають на військову службу, яку проходив у Самборі та Львові. Після цього юнак вирішує вступити на теологічний факультет Львівського університету, а продовжує навчання в Перемиській греко-католицькій духовній семінарії. Після її закінчення одружується з Ольгою Борисевич, приймає ієрейські свячення і в 1883 р.Б. отримує парафію в невеликому гірському селі Мшанець, розташованому неподалік від Старого Самбора.

Село Мшанець за час його душпастирювання стало своєрідним центром, куди вирушали видатні етнографи, щоб краще пізнати й вивчити життя селянства в Карпатах. Тут побували, зокрема, Іван Франко, Зенон Кузеля, Володимир Гнатюк, Федір Вовк. Посередником між науковим світом і бойками виступав саме о. Зубрицький, якому недовірливі бойки довіряли найсокровенніше.

Свідомим ревним виконанням душпастирських обов'язків о. Зубрицьким є, наприклад, візитаційний звіт о. декана Володимира Левицького 1904 р. У ньому відзначено відповідальне ставлення о. Михайла до своїх священничих справ. У протоколі вказано, що всі богослужіння, проповіді, катехизація молоді й населення, відвідування важкохворих здійснюються і відбуваються регулярно.

Нарівні з душпастирськими обов'язками молодий священник активно займається дослідженням історично-етнографічних особливостей життя місцевого населення. Збирає усні й письмові свідчення про побутове життя селян Бойківщини XVIII-XIX століть. Також він активно починає провадити серед місцевого населення просвітницьку діяльність – навчає місцеве населення читати й писати. Завдяки його старанням у 1892 р. у селі Мшанець з'являються читальні під назвою «Просвіти». Згодом подібні читальні завдяки отцю були засновані в таких селах: Грозьовому, Михнівцях, Лаврові, Лімні, Головецькому, Лип'ю. Не оминав о. Зубрицький також шкільну та професійну освіту, постійно дбаючи про покращення її рівня та якості викладання шкільних предметів. Особливу увагу душпастир приділяв вивченню української мови, виступав проти низької професійної підготовки педагогів, добивався в держави збільшення грошових видатків на освіту й утримання шкіл.

Добре розуміючи тогочасну суспільно-політичну ситуацію, о.Зубрицький вів активну правозахисну діяльність. Він часто виступав на різноманітних зібраннях і заходах із критикою тогочасної австрійської політики та її реалізації серед місцевого населення. Багато його праць були присвячені викриттю реальної ситуації, у якій знаходилося тогочасне українське сільське населення Карпат. Священник добре бачив результати діяльності австрійської влади, уседозволеність поміщиків і чиновників, неконтрольовану вирубку лісів, податкові махінації, важку військову службу, непропорційний склад представників місцевого населення в повітових радах та інше. Тому у своїх публіцистичних працях отець доволі часто порушував питання політичної і економічної дискримінації сільського населення Бойківщини. Усіляко переконував місцеву інтелігенцію в тому, що вона має іти й працювати зі своїм народом, акцентуючи на тому, що її головним завданням є нести людям світло правди та науки.

Священник Зубрицький дбав про формування національної ідентичності населення Галичини. Зокрема він ревно обороняв права української мови в науковій, освітній, культурній і політичних сферах. До кінця життя отець у різний спосіб виступав на її захист, боровся проти її нехтування місцевими чиновниками в тодішніх урядових установах. Наприкінці XIX ст. він вимагав надання українській мові належного статусу в тогочасній державі та введення її у всі сфери суспільного життя, що було досить сміливо

у тодішній державно-політичній ситуації.

О. Михайло Зубрицький наголошував на відповідальності духовенства за духовно-моральний стан як своєї пастви, так і цілого українського народу загалом. Постійно підкреслював важливість присутності й праці душпастирів із людьми, особливо закликаючи до праці з молоддю, починаючи з дітей шкільного віку. Священник вів активну антиалкогольну боротьбу, роз'яснюючи своїй пастві шкідливість алкоголю. Він також виступав проти лихварства в селах Бойківщини.

Велике значення о. Зубрицький надавав дослідженню історії УГКЦ. Він у різний спосіб старався формувати в близьких йому людей відчуття національної приналежності. Важливим елементом його діяльності стала також науково-публіцистична творчість. Спадщина мшанецького пароха величезна. На сьогодні виявлено 350 етнографічних, історичних та інших наукових праць, яким приписують його авторство, окрім автобіографії, щоденника і листів. Вони розсіяні по десятках різних джерел: «Житті і слові», «Зорі», «Записках НТШ». Кілька років тому за редакцією Франка Сисина, директора Центру українських досліджень Канадського інституту українських студій Альбертського університету (Канада), вийшов тритомник творів о. Михайла Зубрицького, де в розлогій передмові редактор так характеризує автора: «Він вивчав світ, який прагнув змінити». Наприклад, його перу належать такі історико-етнологічні праці як: «Село Кіндратів», «Село Мшанець Самбірського повіту»; ряд публіцистичних праць: «Не пора, не пора москалеви й ляхови служити», «Свобода», «Не пора», «Наймит». У цих творах він описує часи російсько-польського панування в Україні. Цікавиться о. Михайло й церковною історією, готуючи такі твори, як «Кілька документів до історії сільського духовенства в Галичині XVII –XVIII віку», «Читання в руським семінари у Львові від осені 1879 до 1883 року», «П'ятдесята річниця смерті Івана Снігурського» та багато інших.

У квітні 1914 року о. Михайло Зубрицький приймає парафію в селі Береги Долішні поблизу Устрік Долішніх (тепер у складі Польщі). Австрійська влада через підозру нелояльності до тамтешньої влади заарештувала пароха-українофіла 7 вересня 1914 року. Його хотіли відправити до концентраційного табору в Телергофі. Однак, здобувши підроблені документи, священник виїхав до м. Крайна в Словенії і таким чином уникнув заслання. З 1916 по 1919 роки о. Зубрицький знову душпастирює в селі Береги Долішні. Він радісно переживає події, пов'язані з утворенням у листопаді 1918 р. ЗУНР. Згодом активно включається в процес злуки ЗУНР і УНР, бере участь у становленні молодої держави, через що польська поліція у 1919 році заарештувала його.

Обшуки, ув'язнення, наклепи та безпідставні звинувачення в москвофільстві, якого він не

любив і викривав у своїх публікаціях – підірвало здоров'я о. Михайла Зубрицького, і у квітні 1919 року, у 63-річному віці, він помирає. Похований біля церкви (нині це костел) у с. Береги Долішні в Польщі. На місці вічного спочинку з нагоди 150 річниці з дня народження йому встановлено пам'ятник. У с. Мшанець, де він багато років душпастирював, на будинку хати-читальні встановлено меморіальну дошку, а 26 вересня 2021 р.Б. освячено наріжний камінь під будівництво пам'ятника та проведено бойківський фестиваль.

Будучи ревним греко-католицьким душпастирем, о. Михайло Зубрицький залишив після себе багато різноманітних наукових і публіцистичних праць, які стали його великим внеском у зростання свідомості багатства культурних традицій українського народу. Оцінюючи діяльність о. Михайла Зубрицького, можна з упевненістю сказати, що він мав не лише освіту душпастиря, але й також добрий вишкіл історика, який шанував і поважав документальну спадщину минулих віків, і понад усе бажав зберегти її для майбутніх поколінь. Його українофільський дух, віддзеркалений у романтичному захопленні простим народом і у творах тогочасних письменників, став для багатьох стимулом до творчої праці. Через уміння відчувати дух свого народу крізь віки Іван Франко називав о.Михайла Зубрицького «видатним українським істориком і етнографом», «добрим знавцем західної Бойківщини», «заслуженим дослідником сільського життя». Він завжди з великим піднесенням і повагою висловлювався про його науково-дослідницьку діяльність, цінуючи її за об'єктивність, документалізм і глибоке відчуття тонкості душі українського народу.

Степан ФУРІВ, О. Михайло Зубрицький – літописець бойківського краю // СЛОВО №3 (87), вересень-листопад 2021